

Yükseköğretimde Kalite Güvencesi ve Akreditasyon: Bologna Süreci Bağlamındaki Eğilimler

Prof. Dr. Yüksel Kavak, TED Üniversitesi

Dünyada **yükseköğretimdeki büyüme** eğilimlerine bakıldığında, yükseköğretimdeki büyüme ve yaygınlaşmanın farklı bölge ve ülkelere göre farklı hızda bir eğilim gösterdikleri görülmektedir. Her şeyden önce, ABD'nin daha 20. yüzyılın başlarında yükseköğretimde büyümeye başladığını, Batı Avrupa ülkelerinin de II. Dünya savaşının ardından büyüme hareketini başlattıklarını vurgulamak gerekir. **Yükseköğretimde kitleselleşme ve evrenselleşme** süreci özellikle 2000 yılı sonrasında diğer bölgelere de yayılmış, özellikle 2000-2020 yılları arasında öğrenci sayılarında 100 milyondan fazla kayıt gerçekleşmiş, toplam sayı 235 milyona ulaşmış, okullaşma oranları da %19'dan %40'a yükselmiştir. Bu bağlamda, aşırı öğrenci baskısı altında kalan, giderek genişleyen ve karmaşıklaşan yükseköğretim sistemleri, büyümeyle eşzamanlı olarak yükseköğretimde kaliteyi koruma, sürekli olarak geliştirme ve kaynaklarını daha etkin bir biçimde kullanma arayışları çerçevesinde, farklı biçimde kalite güvence sistemlerini uygulamaya geçirmiş, birbirleriyle işbirliği ve deneyim paylaşımı yoluyla küresel bir harekete dönüşmüştür. UNESCO verilerine göre 146 ülkenin %83'ünde yasal olarak kurulmuş en az bir ulusal kalite güvence kurumu bulunmaktadır. Kısaca, kalite güvencesi ve akreditasyon kurumları, bugün dünya yükseköğretim sistemlerinin ayrılmaz bir parçası olmuştur.

Yükseköğretimde kalite güvencesi sistemleri, yükseköğretim kurumlarının, akademik programlar, öğrenme çıktıları ve kurumsal süreçler gibi çeşitli boyutlarının sistematik olarak izlenmesi, değerlendirilmesi ve geliştirilmesini içeren çok boyutlu, çok düzeyli ve dinamik bir kavramdır. Bu faaliyet, yükseköğretim kurumlarının misyonları çerçevesinde belirlenmiş standartlarının korunması ve sistemin kalitesinin sürekli olarak geliştirilmesini amaçlar ve kurumların güvenilirliğini, şeffaflığını ve hesap verebilirliğini artırmada önemli bir rol oynar.

Yükseköğretimde kalite güvencesi sistemlerinin geliştirilmesinde, Avrupa yükseköğretim reformu hareketi olan **Bologna Sürecinin** ayrı bir yeri ve önemi vardır. Avrupa yükseköğretim kurumları arasında "kalite güvencesi alanındaki işbirliği" Bologna Sürecinin ana unsurlarından birisidir. Bologna Süreci, uluslararası kurumlar da dahil bir çok paydaşı kapsayan bir organizasyondur. Bu yapılanma içinde; yükseköğretimde kalite güvencesi sisteminin temel taşları Yükseköğretimde Avrupa Kalite Güvence Birliği (ENQA), Avrupa Yükseköğretim Kalite Güvencesi Kaydı (EQAR) ve Avrupa Yükseköğretim Alanı Kalite Güvencesi İçin Standartlar ve Kılavuzlar (ESG)'dir. Avrupa Konseyi, Avrupa Komisyonu, ESU, EUA, EURASHE başlıca paydaşlarıdır. Bu Avrupa hareketi, sadece 49 üye ülkesiyle sınırlı kalmamış, etkisi tüm kıtalara ve ülkelere yaygınlaşmıştır. Bu çerçevede, Bologna Politika Forumu çatısı altında, 49 üye ülkeyle birlikte 30'a yakın diğer ülke ve 40'ın üzerinde uluslararası kurum/kuruluş (UNESCO, OECD, World Bank) aktif bir biçimde işbirliği yapmakta ve bu hareketi paylaşmaktadırlar. Böylece Bologna Süreci, eleştirilen yönleriyle birlikte, uluslararası örgütlerin ve Avrupa dışındaki ülkelerin katılım ve işbirlikleriyle, giderek **küresel bir boyut** kazanmıştır.

Yükseköğretimde kalite güvence sistemleriyle ilgili gelişmelerin Türk yükseköğretim sistemine yansımalarına bakıldığında, **Türkiye**'nin de 1990'ların ortalarından itibaren bir dizi arayış içine girdiği görülmektedir. Bunlar, bazı üniversitelerin mühendislik fakültelerinin (ODTÜ, Bilkent, Boğaziçi) ABET akreditasyonu ve YÖK tarafından yürütülen ve İngiltere Modelini esas alarak bir akademik değerlendirme sistemi kurmayı amaçlayan projedir (1997). Türkiye, 1990'ların ortalarında başlayan yükseköğretimde kalite güvencesi arayış ve deneyimlerini, yükseköğretimde hızlı büyüme evresinde olduğu, 2001 yılında Bologna Süreciyle birleştirmiş, bu tarihten itibaren Bologna Süreci normlarına uygun olarak yapılanma ve faaliyetlere başlamıştır. Bu bağlamda, yükseköğretimde kalite güvencesine ilişkin politikalarını belirlemiş, yasal düzenlemelerini yapmış ve kurumsal yapılarını (YÖKAK, Akreditasyon Dernekleri, Üniversite Kalite Komisyonları) oluşturmuştur. YÖKAK, 2016 yılından itibaren, önce KDDP (Kurumsal Dış Değerlendirme Programı), izleyen yıllarda da KAP (Kurumsal Akreditasyon Programını) uygulamalarını başlatmıştır. Bu programlarla eş zamanlı olarak akreditasyon

dernekleri de (25 dernek) program akreditasyonu çalışmalarına başlamışlardır. Yaklaşık 8 yıllık dönemde, üniversitelerin %92'si KDDP, %35'i KAP değerlendirmelerine alınmış, program akreditasyonu açısından ise toplam lisans programlarının %15,7'si akredite edilmiştir. Bologna Süreci Uygulama Raporu ltleri çerçevesinde, değerlendirilen toplam program oranı %25-50 aralığındadır.

Kalite güvence sistemleriyle ilgili uygulamalar değerlendirildiğinde, kurumların iç kalite güvence sistemleri olgunlařtıķ, dış kalite güvence kurumlarının daha az müdahaleci olduğu ve ęretimi geliştirme konusunda danışmanlık rolü üstlendiği gözlenmektedir.